

inherent fracture Õ²Õ and ÕÕ ages. Translating is also given into the Ukrainian language and comments are added.

Keywords: *Chernelickiy became drenched, Chernelicya, fire of lock, Cluster of Conservatives, Mosberg.*

УДК 94 (477)

ББК 63.3 (4 Укр) 52

Віталій Гайсенюк

БІЖЕНСТВО МОСКВОФІЛІВ ПІД ЧАС ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1915–1918 рр.)

У статті висвітлено проблему занепаду москвофільського руху на західноукраїнських землях у роки Першої світової війни. Автор звернув увагу на декілька аспектів цього процесу, а саме – біженство москвофілів та життя українських переселенців на території Російської імперії.

Ключові слова: *москвофіли, біженство, Руська Народна Рада, В. Дудикевич, Карпато-руський добровільний загін.*

Діяльність москвофільських лідерів та організацій під час кількох окупацій західноукраїнських земель російськими військами в роки Першої світової війни серед безлічі напрямів вивчення москвофільського руху є доволі дослідженою темою в українській та зарубіжній історіографії (за винятком періоду російського панування у 1916–1917 рр.). Водночас, поразка цього руху на українських землях та його біженство на територію Росії не мають такої популярності серед наукових запитів дослідників. Це, а також необхідність проведення паралелей між тогочасними і сучасними нам реаліями та спроба обґрунтування теорії про поступовий крах антинаціональних ідеологій в українській суспільно-політичній думці й зумовили актуальність обраного нами дослідження.

Звертаючись до історіографії та джерел, можемо констатувати, що питання перебування москвофілів на території Російської імперії доволі ґрунтовно було висвітлено у тогочасній українській пресі [3; 16; 24], зокрема, у серії статей З. Кузелі “Галицькі “емігранти” в Росії” у “Віснику Союзу визволення України” [4–14], а також у мемуарах І.Осипова [18]. Втеча москвофільських діячів разом з відступаючими російськими військами у 1915 р., а також біженство, спричинене застосованою з боку росіян тактикою “випаленої землі”, побіжно описані у працях українських та російських дослідників І.Місюри [15], І.Орлевич [17], з одного боку, та О. Бахтуріної [1] і Н. Пашаєвої [19], – з іншого. Сам факт біженства москвофілів на основі документального матеріалу та авторських теоретичних узагальнень, зокрема, розкритий у монографії Л. Жванко [2].

Біженство із західноукраїнських земель в роки Першої світової війни було спричинене різними факторами: по-перше, воєнними діями російської армії та політикою російської окупаційної адміністрації, по-друге, страхом перед австрійськими розправами серед москвофілів та їх “аудиторії”, галицької проросійської людності. Ми спробуємо дослідити другий тип біженства, так як він був безпосередньо пов’язаний з аспектом російсько-москвофільських взаємо-відносин.

З відступом російських військ, боячись репресій з боку австрійської влади, багато москвофілів покинуло Галичину (бл. 100 тисяч) [1, с.187]. А за словами Р. Мировича, у Росії біженцями стали 200 тис. галицьких москвофілів [19, с.158]. Точного підрахунку біженців з Галичини ніхто не вів, однак є фрагментарні дані. Так, газета “Утро России” 18 червня 1915 р. повідомляла, що кількість біженців “свідчить про те, що кожні півгодини зі Львова відходив потяг, що віз їх до Росії” [1, с.187]. За даними Міністерства внутрішніх справ, тільки у Києві у кінці серпня 1915 р. перебувало 12 тис. біженців з Галичини [1, с.188]. Як відзначали газети, “жили вони у вкрай антисанітарних умовах; спали на підлозі і на землі, харчувалися випадково і огидно та були позбавлені мінімальної медичної допомоги” [1, с.196]. Газета “Свобода” писала: “Москвофільство між утіка-

чами, певно, зникає безповоротно, і кожен з них, котрий там на місці покуштував московських “гараздів”, залишиться до смерті найбільшим ворогом Росії” [3, с.7].

Причини біженства русофільського населення яскраво описав у своїх мемуарах москвофіл І.Осипов: “Талергофська в’язниця, у якій загинули вже сотні галичан, погроми, вчинені австрійською владою... проти беззахисних “русофілів”, варварства і звірства офіцерів і солдат, – все це сповнювало жахом руське населення перед австрійськими і німецькими військами, які поверталися до Галичини. Тому воно, рятуючи життя, цілими масами подалося за росіянами, що відступали, щоб шукати прихистку у близькій їйому Росії” [18, с.10]. Причому, значна частина біженців сподівалася на те, що незабаром повернеться додому [1, с.197].

Москвофільські газети рясніли закликами покидати Галичину, тому що австрійська влада, за їх словами, буде страчувати населення та спалювати села, де перебували російські солдати. Газету “Голос народу” з подібними заявами тисячами безкоштовно роздавали серед селян [3, с.7]. Піддавалися на цей обман переважно селяни з традиційно москвофільських повітів, а з інших місцевостей російська армія зганяла людей силоміць. Тому, найбільше біженців було з русофільських сіл таких повітів: Сяноччини (1500 москвофільських родин), Дрогобиччини (виїхало майже все село Лішня), Лемківщини, Калущини (мешканці москвофільських сіл під проводом священика Сойки), з Львівського повіту виїхало понад 118 родин [15, с.151]. Значну частину біженців склали парафіяни з новоутворених православних приходів. Зокрема, в Яворівському повіті Львівської губернії це стало причиною поголовного виїзду мешканців сіл Новий Язів і Цетуля. Загальну цифру біженців-українців газета “Свобода” встановлювала у розмірі 300 тис. осіб [3, с.7]. 9 травня 1915 р. до Києва приїхало 800 осіб – інтелігентів та учнів п’яти бурс і пансіонів для молоді, 10 травня прибуло 1,8 тис. селян, 225 інтелігентів та 300 дітей, а також “Товариство російських жінок у Львові”, члени “Товариства ім. Качковського”. 15 травня до Києва прибув С. Бендасюк, у червні – В.Дудикевич, Й.Цьорох [7, с.8]. Перенесли до Києва навіть “Прикарпатську Русь”, яка почала знову виходити з 15 липня 1915 р. під редакторством Ю.Яворського. Однак, вже 8 вересня газета була закрита – офіційно через відсутність передплатників (які евакуювалися до Ростова-на-Дону), а фактично – через вороже ставлення київської громадськості до галицьких біженців-москвофілів [23, с.14].

Перша хвиля переселення відбувалася більш-менш організовано. Російським цивільним властям допомагали москвофіли. Але зовсім по-іншому було проведено другу хвилю виселення, яка припала на початок червня 1915 р. Тепер людей вивозили примусово, особливо чоловіків, для того, щоб вони не могли бути мобілізованими до австрійської армії. Росія не була підготовлена до прийому такої кількості біженців. Через погану організацію евакуація перетворилася в хаотичну втечу. В дорозі люди гинули від антисанітарії, нестачі води і їжі [3, с.7]. “Події, що розгорнулися у середині 1915 року, показали слабкі сторони російського державного організму та сколихнули віру в Росію серед російських галичан”, – писав у мемуарах І.Осипов [18, с.4].

Під час відступу російської армії на галицьких утікачів-москвофілів чекала важка доля. Навіть російські часописи називали їх нерідко “зрадниками”. “Зневажливе ставлення значної частини російської громадськості і преси до галичан довелося їм відчувати на самому початку їх перебування в Росії”, – відзначав І.Осипов [18, с.13].

Москвофільські ж часописи вели постійні рубрики “Галичани-біженці”, що зі стрічок розросталися до об’єму цілих шпальт [4, с.17].

Руська народна рада (далі – РНР) перебралася спочатку до Києва, а на початку вересня 1915 р. – до Ростова-на-Дону, адже, як писала газета “Прикарпатська Русь”, “цілий Київ став проти біженців-галичан” [11, с.11]. “Більшість галичан охоче погодились на переїзд до Ростова-на-Дону, де вони сподівалися знайти серед корінного російського населення Донської області гостинніший прийом, ніж у космополітичному Києві”, –

писав у мемуарах І.Осипов [18, с.13]. На пароплавах Дніпровського товариства до нового пункту призначення вирушили тисячі москвофілів. У Києві все-таки залишилася 1 тис. з них. Частина москвофілів перебралася до Харківської губернії, багато залишилося в Волинській, деякі роз'їхалися по містах Росії [18, с.13]. Влітку-восени 1915 р. тільки в Курську губернію владою було відправлено 40 тис. галичан [1, с.242]. У Ростові-на-Дону перебувало 6 тис. москвофілів (інтелігенції, не враховуючи селян), а за даними газети “Свобода” – 8 тис. [16, с.2]. Ростовські галичани були приємно здивовані цінами на житло, продукти харчування, ставленням мешканців міста. За словами москвофіла І.Осипова, “пахло там більше Руссю, аніж у Києві” [18, с.16].

Очолив тепер вже ростовських москвофілів все той же В. Дудикевич [19, с.155]. 1915–1916 роки пройшли для москвофілів спокійно. Представники РНР – В.Дудикевич, Л.Алексєвич, Г.Малець – намагались домогтися для біженців з Галичини у російській владі права навчатися у вищих навчальних закладах і права на працевлаштування в Росії. “Моє головне завдання полягає в тому, – запевняв В.Дудикевич, – аби дати змогу втомленій молоді вчитися” [16, с.2]. Вони обговорювали це з керуючим Міністерством внутрішніх справ князем М. Щербатовим, який пообіцяв виконати їхнє прохання, але за умови, що РНР ручатиметься за їхню благонадійність, оскільки російська влада боялася проникнення на її територію австрійських шпигунів. РНР видала своїм землякам свідоцтво про благонадійність. До кінця літа 1915 р. біженці з Галичини отримали рівні права поряд із біженцями з Царства Польського і північно-західних губерній. Уряд взяв на себе зобов'язання забезпечити їх житлом, продовольством та одягом. 28 червня 1915 р. Міністерство внутрішніх справ виділило на потреби “карпато-руських” біженців 300 тис. рублів і 160 тис. із Комітету Великої княгині Тетяни Миколаївни.

“Були там москвофільські інтелігенти зі змученим обличчям і байдужим втомленим зором – в нереальному лахмітті, хоч не один з них закінчив у Галичині високі школи, мав добру посаду і значну пенсію”, – писала газета “Свобода” [3, с.7]. РНР надавала галицьким біженцям допомогу – до речі, поділивши їх на класи. До першого класу потрапили ті, кого “народна рада” визнала громадськими діячами або постраждалими за ідею, до другого – біженці з проросійськими поглядами, які, однак, не були “громадськими діячами”. Ще два нижчі класи обійняли усіх інших, посорттованих за станами [16, с.2]. Члени “народної ради” отримували особливу допомогу. Натомість, більшість біженців існувала тільки за рахунок своїх мізерних пайків. Газета “Свобода” писала: “Гроші [селянам] у квоті 20 копійок на душу видаються украй неправильно. І так доводиться ходити тижнями до “контори”, поки не одержать своє. Та й одержують... тільки найхоробріші” [16, с.3]. Така система розподілу допомоги біженцям спричинила невдовзі виокремлення опозиції, яка висловила свій протест з приводу різних питань, що стосувалися діяльності “народної ради”. Однак, остання не пішла назустріч протестувальникам.

РНР у Ростові-на-Дону особливо дбала про освіту і виховання молоді, для якої створювалися пансіони та притулки. Кількасот учнів відвідували спеціально створену за особисті кошти імператора Миколи II гімназію для галицьких біженців [19, с.155]. Для тих, хто закінчив середні школи в Австро-Угорщині, створювалися спеціальні курси російської мови, історії та географії Росії [18, с.17].

Коли справа доходила до працевлаштування галицьких москвофілів у російських державних та громадських закладах, перед біженцями поставали перепони чисто формального характеру – колишнє австрійське підданство та погане знання російської мови. Тому, галицькі та буковинські москвофіли, які з державної точки зору вважалися благонадійними, насправді не могли користуватися правами російських громадян. Тільки небагато з них влаштувалося на службу в громадських закладах (міських управах, комітетах) або на приватних підприємствах (банках, заводах та ін.).

Лютнева революція 1917 р., за словами Н.Пашаєвої, “не дала нічого хорошого галицько-російському рухові” [19, с.157]. Росія часів Тимчасового уряду відреклася від

москвофілів як союзників у реалізації своїх внутрішньо- і зовнішньополітичних планів. Опинившись у політичному вакуумі, москвофіли були приречені у кращому разі перебувати на узбіччі соціально-політичних процесів.

У резолюції зборів біженців-галичан у Ростові-на-Дону (до 3 тис. делегатів) було вирішено “радісно вітати встановлення у Росії народовладдя і свободу національного самовизначення”, просити “Тимчасовий уряд, Раду робітничих і солдатських депутатів визволити Прикарпатську Русь (Галичину, Буковину і Угорську Русь) від австрійського абсолютного гніту і приєднати до великоросійської демократичної республіки... найрішучішим чином протестувати проти загарбницьких прагнень і дій українців... щодо інакшумних уродженців Прикарпатської Русі, до російських галичан, буковинців і угрорусів, до їх національних і культурних закладів” [22, с.100]. Пізніше у телеграмі керівництва РНР, відправленій до Петрограду на ім'я російської влади, повідомлялося, що ростовський комісар Тимчасового уряду Зеелер 29 березня 1917 р. без усілякого попереднього допиту “усунув обрану галичанами в лютому 1914 р. РНР від усілякої діяльності”. РНР просила скасувати заходи ростовського комісара і запевняла у своїй лояльності до ТУ і нового ладу.

18 травня 1917 р. зібрання москвофільських біженців з Галичини, Буковини та Закарпаття в Петрограді передало керівництву Росії резолюцію, в якій йшлося про те, що, обговоривши Декларацію ТУ і відозву до народів усього світу робітничих і селянських депутатів “у зв'язку з долею Прикарпатської Русі”, вони висловилися за те, щоб “бачити Галичину, Буковину та Угорську Русь з'єднаними з великою Російською демократичною республікою”, що стане лише “актом відновлення російським революційним народом справедливості і обов'язку щодо малоруської народності” [22, с.101]. Однак, в результаті провалу російського наступу на фронті і втрати Галичини Росія вже не могла провадити активну політику щодо цього регіону. У зв'язку з цим москвофіли у телеграмі до Петрограду (вересень 1917 р.) попросили “внести до інструкції делегатам ТУ на Паризьку союзницьку конференцію право на самовизначення 5-мільйонного карпато-руського населення Австро-Угорщини”. Подібне прохання містилося також і у телеграмі міністру іноземних справ від москвофільської колонії у Петрограді від 23 жовтня 1917 р. [22, с.101].

Газета “Приазовський край” звинувачувала В.Дудикевича у привласненні “москвофільських” грошей. Російська влада констатувала, що діяльність РНР у Ростові-на-Дону була безконтрольною. Звинувачення лунали на адресу як русофілів, так і українофілів – про те, що в газетній кампанії винні галичани, які через політичні інтриги між собою “винесли сміття з хати”, не врахувавши, що вони не вдома [1, с.198].

Конфлікт із українофілами став поштовхом до того, що РНР організувала засідання з 6 по 19 червня 1917 р. представників евакуйованих з Галичини національно-культурних і політичних закладів, суспільних діячів – представників “карпаторуських” колоній і організацій, які утворилися в Росії, з метою обговорення становища Росії і Прикарпатської Русі. У Липневій резолюції засідання москвофіли:

- наголошували на національній єдності і культурній спільності Прикарпатської Русі з усім іншим “руським миром”;
- визнавали загрозу більшовизму як для Росії, так і для Прикарпатської Русі;
- висловлювали сподівання, що російський уряд оголосить однією з цілей війни визволення Прикарпатської Русі та об'єднання з Росією;
- рішуче протестували проти назви “Україна”, а для окреслення території “південно-руського племені” пропонували назву “Малорусь”;
- у майбутньому адміністративному устрої Росії висловлювали сподівання на автономію. Автономними одиницями мали стати, крім Галичини і Холмщини, Волинь, Поділля, Буковина з прилягаючою однорідною частиною Бессарабської губернії і

Угорська Русь. Назву “Україна” пропонувалося дати області, до якої мало входити Придніпров’я, тобто Київська, Чернігівська і Полтавська губернії;

- засуджували претензії поляків на “руські” землі – Західну і Південну Русь, Білу і Червону Русь, Галичину і Холмщину, висловлені у декларації Державної ради у Варшаві і сеймових депутатів в Австрії від 24 березня 1917 р.;

- протестували проти того, що Тимчасовий уряд визнав Українську Центральну Раду;

- проголошували демократичні свободи – свободу совісті і віровизнання, право православних і греко-католиків, до яких більшість належить у Прикарпатті, вільно влаштовувати своє церковне життя, вживати “руську” мову і відкривати “руські” школи усіх рівнів, свободу національного самовизначення національним меншинам, землю – селянам;

- вирішили організувати для боротьби з більшовизмом “Карпато-руський добровільний загін” і закликали галичан вступати до його лав. З цією метою РНР вирішила налагодити взаємини з “російсько-американськими” національними і військовими організаціями і залучити “руських” добровольців з Америки до участі в “Карпато-руському добровільному загоні”, який організовувався в Росії.

- взяли на себе опіку над військовополоненими “карпато-руськими”, (рішеннями від липня 1916 і березня 1917 р.) та організацію їх повернення на батьківщину, оскільки уряди Росії не прийняли відповідних ухвал [17].

РНР запрошувала земляків, як присутніх в Росії, так і тих, що залишилися на батьківщині, до співпраці, закликала селян зорганізуватися в “Карпато-руський селянський союз” і приєднатися до Всеросійського селянського союзу; закликала опікунські структури дбати, щоб молодь мала нагоду вчитися; “карпаторуським” абітурієнтам радила обирати технічні, комерційні, педагогічні та інші вищі навчальні заклади; молоді, що навчалася в Ростові, за можливості переходити для продовження навчання в університети Москви й Києва та інші центри культурного життя “руського” народу. Для фінансового змінення РНР було прийнято рішення про відновлення Народного фонду, на який мали вносити пожертви земляки з Прикарпатської Русі, Росії та Америки.

Формування “Карпато-руського добровільного загону” взяв на себе Г.Малець разом з Л.Алексєвичем – обидва товариші голови РНР Прикарпатської Русі. Вони уклали угоду з генералом Алексєєвим на таких умовах:

- РНР має право обрати собі командира для загону;
- офіцери-галичани зберігають за собою чини, які вони мали в австрійській армії;
- “Добровільна армія”, а потім “російський” уряд буде підтримувати РНР у її намірах;

- вільнонайманих військових будуть приймати у військові училища на правах російських підданих;

- загін буде підпорядковуватися командуванню “Добровільної армії” і статутам, які зобов’язували російську армію до революції [17].

21 січня 1918 р. було видано звернення до земляків із закликом записуватися в загін. Г.Малець записався першим. Загін складався лише з галичан-біженців, які перебували в Ростові, і налічував 41 особу. Було обрано комітет, який мав відповідати за тих, хто вступив до загону, і відати його справами. Головою обрали Г.Мальця, його помічником – В.Колдру, а секретарем – В.Ваврика. Загін воював пізніше під командуванням Денікіна, а потім Врангеля. Після того, як діяльність РНР Прикарпатської Русі в Ростові-на-Дону внаслідок революції припинилася, “галицко-руський” загін захищав справи Карпатської Русі за посередництва свого представника Г.Мальця.

Після жовтневої революції 1917 р. в умовах розгрому москвофільських організацій у Галичині та їх розпуску в Росії український рух торжествував. Москвофіли розглядалися російськими революціонерами як союзники російських консервативних сил,

державно-політичним лозунгом яких було самодержавство, православ'я і єдність великорусів, малорусів та білорусів. Галицьке українофільство, тісно пов'язане з ідеями радикальних соціальних перетворень, виявилось для більшовицького керівництва більш доречним, аніж консервативні національно-культурні ідеї загальнооруської єдності.

У період національно-визвольних змагань 1918 р. русофіли знову розгорнули свою діяльність в Галичині. Представники РНР висловлювали обурення через те, що їх не запросили на засідання “Української Конституанти” (Установчі збори у Львові 19 жовтня 1918 р.), яка проголосила автономію краю в межах Австро-Угорської монархії. Москвофіли були невдоволені тим, що українофіли проігнорували їхню політичну силу і 1 листопада 1918 р., проголошуючи ЗУНР. У відповідь 17 листопада 1918 р. вони скликали зібрання мужів довір'я РНО в Сяноку під головуванням Д.Маркова і у Львові під головуванням В.Куриловича. На ньому було прийнято меморандум до держав Антанти з вимогою приєднання “Руської Галичини” до Росії.

Таким чином, можемо констатувати, що москвофільський рух у роки Першої світової війни зазнав корінного перелому та пішов на спад вже після закінчення періоду першої окупації західноукраїнських земель російськими військами у 1914–1915 рр. Про це свідчила масова втеча москвофільських діячів та організацій на територію Російської імперії, а також біженство тих людей з простолюду, які все ще вірили у свої “російські” корені. Однак, ставлення російської влади до нібито “єдинокровних” братів з колишньої Під'яремної Русі виявилось не таким райдужним, як того очікували москвофіли, та призвело до масового розчарування галицьких переселенців у своїх колишніх поглядах.

1. Бахтурина А. Политика Российской Империи в Восточной Галиции в годы Первой мировой войны [Електронний ресурс у форматі pdf] / Серия “Первая монография” под ред. Г.А. Бордюгова. – М. : “АИРО-XX”, 2000. – 264 с. – Режим доступа : <http://ftp2.mnib.org.ua/mnib183-Bahturina-PolitRosImpWWostGalMirWojnu.djvu>.
2. Жванко Л. Біженство Першої світової війни в Україні: Документи і матеріали (1914–1918) : монографія [Електронний ресурс у форматі pdf] / Л.М. Жванко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 360 с. – Режим доступа : www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/idvu/2008_18/23.pdf.
3. З недолі галицьких збігців у Росії [Текст] // Свобода. – 1915. – Ч. 33. – С. 7.
4. Кузеля З. Галицькі “емігранти” в Росії. Ч. 1 [Текст] / З. Кузеля // Вістник Союзу визволення України. – 1915. – Ч. 29–30. – С. 15–17.
5. Кузеля З. Галицькі “емігранти” в Росії. Ч. 2 [Текст] / З. Кузеля // Вістник Союзу визволення України. – 1915. – Ч. 33–34. – С. 7–9.
6. Кузеля З. Галицькі “емігранти” в Росії. Ч. 3 [Текст] / З. Кузеля // Вістник Союзу визволення України. – 1915. – Ч. 35–36. – С. 7–9.
7. Кузеля З. Галицькі “емігранти” в Росії. Ч. 4 [Текст] / З. Кузеля // Вістник Союзу визволення України. – 1915. – Ч. 37–38. – С. 6–8.
8. Кузеля З. Галицькі “емігранти” в Росії. Ч. 5 [Текст] / З. Кузеля // Вістник Союзу визволення України. – 1915. – Ч. 39–40. – С. 10–11.
9. Кузеля З. Галицькі “емігранти” в Росії. Ч. 6 [Текст] / З. Кузеля // Вістник Союзу визволення України. – 1915. – Ч. 41–41. – С. 8–10.
10. Кузеля З. Галицькі “емігранти” в Росії. Ч. 7 [Текст] / З. Кузеля // Вістник Союзу визволення України. – 1915. – Ч. 43–44. – С. 12–13.
11. Кузеля З. Галицькі “емігранти” в Росії. Ч. 8 [Текст] / З. Кузеля // Вістник Союзу визволення України. – 1915. – Ч. 45–46. – С. 9–11.
12. Кузеля З. Галицькі “емігранти” в Росії. Ч. 9 [Текст] / З. Кузеля // Вістник Союзу визволення України. – 1915. – Ч. 47–48. – С. 10–12.
13. Кузеля З. Галицькі “емігранти” в Росії. Ч. 10 [Текст] / З. Кузеля // Вістник Союзу визволення України. – 1915. – Ч. 49–50. – С. 14–15.
14. Кузеля З. Галицькі “емігранти” в Росії. Ч. 11 [Текст] / З. Кузеля // Вістник Союзу визволення України. – 1915. – Ч. 51–52. – С. 9–12.
15. Місюра І. Політика російського окупаційного режиму на західноукраїнських землях у 1914–1915 рр. [Текст] / І.Місюра // Галичина: науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – Івано-Франківськ, 2001. – № 7. – С. 149–153.
16. Нужда серед москвофільських збігців в Росії [Текст] // Свобода. – 1915. – Ч. 37. – С. 2.

17. Орлевич І. Галицьке русофільство під час Першої світової війни [Електронний ресурс у форматі pdf]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlca_Gum/2011_10/24.pdf.
18. Осипов І. На проломе. Очерки 1914–1922 гг. [Текст] / І. Осипов. – Перемишль ; Нью-Йорк : Современная библиотека, 1922. – 77 с.
19. Пашаева Н. Очерки истории русского движения в Галичине XIX – XX вв. [Текст] / Н. Пашаева. – М., 2001. – С. 150
20. Плач за москвофілами [Текст] // Новий Час. – 1935. – 4 квітня. – Ч. 185. – С. 2.
21. Послідні хвилі московського панованя у Львові : [Текст] // Свобода. – 1915. – Ч. 22. – С. 3.
22. Савченко В. Восточная Галиция в 1916–1920 годах (этнополитическая ситуация в крае) [Текст] / В. Савченко // Отечественная история. – 2004. – № 2. – С. 96–113.
23. Смерть “Прикарпатской Руси” [Текст] // Вісник Союзу визволення України. – 1915. – Ч. 39–40. – С. 14.
24. Справа повороту галицьких виселенців [Текст] // Вісник Союзу визволення України. – 1917. – Ч. 152. – С. 3.

В статтє освещено проблему упадка москвофильского движения на западноукраинских землях в годы Первой мировой войны. Автор обратил внимание на несколько аспектов этого процесса, а именно – беженство москвофилов и жизнь украинских переселенцев на территории Российской империи.

Ключевые слова: москвофилы, беженство, Русская Народная Рада, В. Дудикевич, Карпато-русский добровольческий отряд.

The article deals with the problem of decline Russophile Movement in Western Ukraine during World War I. The author paid attention to several aspects of this process – namely refugee status Muscophiles and Ukrainian immigrants living in the Russian Empire.

Keywords: Moscophils, refugee status, Russian People's Council, V. Dudykevych, Carpatho-Ruthenian voluntary detachment.

**УДК (477) “1917”
ББК 63.3**

Богдан Морикіт

АРТИКУЛЯЦІЯ ЛОБІСТСЬКИХ ІНТЕРЕСІВ НАСЕЛЕННЯ У ПЕРІОД ДІЯЛЬНОСТІ УРЯДУ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ (березень 1917 – квітень 1918 рр.).

У статті висвітлюється артикуляція лобістських інтересів населення у період діяльності Центральної Ради, вплив цього процесу на ухвалення політичних рішень урядом і врахування інтересів громадськості у встановленні політичного режиму Центральної Ради.

Ключові слова: Українська Центральна Рада, артикуляція лобістських інтересів населення, громадські інтереси, зацікавлені групи, верстви населення.

Проблему діяльності Центральної Ради, як органу, що виконав роль консолідатора громадських інтересів, потрібно розглядати, як процес інтенсивний з характеристиками революційного піднесення та подальшого врахування громадських інтересів у формуванні політичних рішень та платформ. У дослідженні ми звернули увагу на артикуляцію інтересів суспільних верств і його відображення у політиці уряду Центральної Ради. Вивчення громадських інтересів – це передусім визначення причини накопичення критичної маси вимог та фіксування часу їх висловлювання. Для періоду діяльності уряду Центральної Ради притаманні ознаки участі широких верств населення у суспільних процесах. Саме вимоги низів сприяли консолідації політичної волі у центрі, що і спричинило початок відродження Української держави.

Проблема артикуляції інтересів в період Центральної Ради є не дослідженою проблемою. Однак в історіографію дослідження зробили певний внесок такі вчені: Г.Басара-Тилишак у своїй роботі визначив роль провінційної громадськості у національній революції 1917 року [1]. А.Гриценко звернула увагу на робітничий рух періоду початку революції [2]. Важливим є дослідження В.Скальського, присвячене селянському